

ערב השקה

עירית מְלֶבְרֶגֶר-אמינוף, קל"ז פתגמי חכמה מבוכרה היפה,
מרכז אב"א, ירושלים תשע"ט, פורמט אלבומי, 84 עמ'.

פתיחה מוסיקלית.

ערב טוב,

גבירותי ורבותי

תודה לגב' מנוחה דהאן לבית משהיוף, שהנעימה לנו בשיר....

מנוחה היא נינה של הזמרת הבוכרית הנודעת המכונה "טובי רוס". היא גם קרובת משפחתו של השופט המחוזי מר אהרן אמינוף, בעלה של כלת הערב ד"ר עירית אמינוף. סבתא רבתא שלה טובי רוס הייתה זמרת, שחקנית ורקדנית דגולה באוזבקיסטן, שמה היה מוכר בפי כל. מנוחה דהן – **משהיוב** נולדה בתל אביב במלחמת העצמאות [1948] גדלה בירושלים בשכונת הבוכרים ובנחלת שבעה. למדה בבית הספר "מעלה." אם וסבתא למשפחה ברוכה. מספרת סיפורים, שרה פיוטים ומקפידה לשמור על המורשת של יהודי בוכרה.

ערב מיוחד זה, שבו יסופר על ספרה היפה והמושקע של ד"ר עירית אמינוף 'מאה שלושים ושבעה פתגמים מבוכרה היפה', מוקדש בראש וראשונה לאיש יקר ואהוב, בעל האכסניה המפוארת הזאת וידיד אישי ד"ר שלמה חיזק זכר צדיק לברכה. – שלמה חברנו, שהלך מאתנו בטרם עת. שלמה חיזק היה איש חזון ואיש מעשה. אהבתו למדינת ישראל ולעם היהודי לדורותיו חוללה פלאים. הוא הנחיל את המורשת היהודית והישראלית בקרב המונים שלא מבני ברית. שלמה חיזק ניהל את מרכז עמ"י בירושלים - מרכז ללימודי מקרא ועם ישראל ושימש כנשיאה. המרכז מקיים סמינרים חינוכיים, סיורים ברחבי הארץ באתרים היסטוריים וקדושים, הרצאות המסבירות לתיירים מכל רחבי העולם ובמיוחד לצליינים,

אודות עם ישראל, יהדות, תורת ישראל וארץ ישראל. ואותם צליינים חוזרים לארצות מוצאם כשהם ידידי ישראל!

ד"ר שלמה חיזק- נשיא מרכז אב"א הוא נצר למשפחה מיוחסת ושורשית. סבו (אבי אמו), אהרון קנדינוף, שימש שר אוצר בבוכרה, תחת שלטונו של האמיר הבוכרי. משנת 1891 הסב אהרון קנדינוף היה ממייסדי אגודת "חובבי ציון", שבנתה את שכונת הבוכרים. בשירותו בצה"ל שירת שלמה חיזק בנח"ל מוצנח. נושא הדוקטורט שלו שנכתב בטקסס הוא: "השוואה ודו-שיח בין הדתות". ד"ר חיזק ייסד וטיפח שורה של עמותות לטיפוח ילדי רחוב. ד"ר חיזק אימץ את הקהילה האתיופית ועשה רבות למענה. הדפיס למענם 20,000 עותקים של התנ"ך בתרגום לאמהרית. תרם מספר ניכר של ספרי-תורה לבתי-כנסת ובמשך שנים רבות עמד בראש המתיבתא 'יש"א ברכה'. במכלול המשימות שנטל על עצמו הוא גם כיהן כנשיא אב"א לחקר קהילות איראן, בוכרה ואפגניסטן. במרכז אב"א מתקיימות הרצאות מלומדות על הקהילות האלה ומזה עשר שנים יוצא לאור שנתון מדעי על קהילות איראן, בוכרה ואפגניסטן. הרשימה על פועלו הרב של ד"ר חיזק ארוכה ועוד ייכתב ויאמר עליו ועל פועלו של האיש היקר הזה. תהי נפשו צרורה בצרור החיים ומי ייתן ויהיה המשך לפועלו גם בדורות הבאים. האכסניה המפוארת הזאת, שבה נשמעו דברי חכמה ודעת, מצדיעה לאיש שיזם והקים מפעלים למען עם ישראל ולמען היהודים במרכז אסיה – איראן, בוכרה ואפגניסטן. יהי זכרו ברוך.

קהל יקר, הבה נחזור לספרה כובש הלב והעין של ד"ר עירית אמינוף לבית מלברג: קל"ז פתגמים מבוכרה היפה – פתגמי חכמה, מוסר ודרך ארץ בשפה הטג'יקית-יהודית מוגשים בתעתיק עברי, מנוקדים, מתורגמים מבוארים ומוארים.

עירית יקרה, חיפשתי משמעות ל-קל"ז (מאה שלושים ושבעה פתגמים). למה לא יותר או פחות? שאלתי את עצמי האם מסתתרים כאן ראשי תיבות? או איזה סוד כמוס אחר. הלכתי לספר אהוב ומצאתי בתהלים פרק קל"ז, פרק אלמותי שבמשך 2,000 שנות גלות הרבו לצטט מתוכו ובעיקר את

הפסוקים ה-ו, שכל חתן בישראל נשבע בטקס חופתו:
 אִם-אֶשְׁכַּח יְרוּשָׁלַם-- תִּשְׁכַּח יְמִינִי. תִּדְבַּק-לְשׁוֹנִי, לְחִפִּי--
 אִם-לֹא אֶזְכְּרֶיךָ.

כך יאה לבת ירושלים יקרה. שבמודע וגם לא במודע העלתה את ירושלים על ראש שמחתה. יהודי בוכרה, כמו עם ישראל בתפוצות לא הפסיקו לחשוב על ירושלים אפילו לרגע אחד. הם לא עלו לארץ ישראל אלא עלו לירושלים... וראה זה פלא, גם מי שמתגוררת כיום בעפולה היא עדיין ירושלמית ברמ"ח אבריה והיא מתרפקת על ירושלים.

גבירותיי ורבותיי

אנו פותחים את הערב בדבריו של מר יוסף בר-נתן – נשיא ברית יוצאי בוכרה. מר בר-נתן נולד בתל-אביב והוכתר בעיטור יקיר העיר תל-אביב לשנת תש"ע (2010). הוא איש עתיר מעשים לא רק למען העדה הבוכרית. נמנה מקצת ממפעליו ופעילויותיו - הוא יו"ר החברה לחקר המקרא בישראל, חבר בחבר הנאמנים של אוניברסיטת תל-אביב, יו"ר הוועד המנהל של קרן תל-אביב לפיתוח, חבר הוועד המנהל של חוג ידידי בית החולים בילינסון, יו"ר קרן יעקב חי מייכור, המעניקה מילגות לחינוך אקדמי לבני העדה הבוכרית, אירגן אירועי בר-מצווה ועוד ועוד... רשימת מפעליו למען העדה הבוכרית ולמען העיר תל-אביב ארוכה ועשירה. אני מזמין את מר בר-נתן לשאת דברים.

בבקשה מר יוסף בר-נתן!

=====

תודה מקרב לב למר יוסף בר-נתן נשיא ברית יוצאי בוכרה.

קטע מוסיקלי. אני מזמין את מנוחה דהן לבית מושיף לשיר
 הבא....

ד"ר עירית מְלִבְרָג-אמינוף, שנולדה בירושלים למשפחת מלברג האשכנזית, שהתגוררה בתל-ארזה שבפאתי שכונת הבוכרים. ומה לעשות – מתרחש סיפור אהבה בין כדורגלן

בית"ר ירושלים אהרן אמינוף לבין הנערה עירית מלברג. הכדורגלן לומד משפטים במקביל ולימים התמנה ל'כבוד השופט המחוזי וסגן נשיא בית המשפט המחוזי בנצרת'. עירית נישאת לאהרן ומוסיפה את שם המשפחה 'אמינוף'. עירית היא לא רק 'בוכרית של כבוד' אלא בוכרית בנשמתה, שחדרה למעמקי הנפש הבוכרית ולמעמקי התרבות של יהודי בוכרה.

אחי המנוח משה יהושע ואשתו דינה היו שכנים של פנינה ובנימין חייאת הורי בעלה של עירית אהרן אמינוף, שגרו בחצרה של טוטי יפה – רק קיר דק הפריד בין הזוג הצעיר לבין הוריו של אהרן. כבר לא היו סודות. מולא יונתן ישראלוף, הסבא של אהרן, ואחי הסבא מולא יוחאי ישראלוף היו הלקוחות במכולת הישנה של אבי, ששם מכרו יותר סיפורים ומשלים ופתגמים מאשר מצרכי מכולת. הלקוחות ישבו על שקי הדורה והחיטה והאורז והוא היה מספר מעשה שהיה. סיפוריו היו מתובלים בפתגמים מלאי חכמה ומוסר השכל.

בערב מיוחד זה אני רואה לנגד עיניי את כל הדמויות הססגוניות של יהודי בוכרה שחיו ופעלו על בימת החיזיון של שכונת הבוכרים של ילדותי, שהייתה השכונה היפה ביותר בכל ארץ ישראל. הם יצאו מבוכרה אבל בוכרה לא יצאה מהם. בחגים לבשו הנשים שמלות משי צבעוניות עם שרוולים רחבים ולראשן מטפחת, אך הצמות הארוכות הציצו מאחור. הגברים הבוכרים הדשנים, שאהבו את החיים הטובים, היו לבושים בג'ומה ססגוני וכובע קונוס צבעוני לראשם. לכל משפחה שכיבדה את עצמה היה בית כנסת משלה וקולות השירה והתפילה הרטיטו כל לב ובמטבחים בחצרות הנשים הבוכריות בשלו תבשילים, שריחם וטעמם עדיין מלווים אותי.

באווירה הזאת של שכנות צבעונית וקולות זמרה לא פלא שגם עירית נטמעה בתוך העושר התרבותי הבוכרי והייתה בו לבת בית. תחילה עשתה זאת ברישום סיפורים בוכריים בספרה 'האמיר מבוכרה והאלמנה היהודייה' – שנים-עשר סיפורי עם של יהדות בוכרה', בהוצאת המוזיאון לאתנולוגיה ופולקלור של אוניברסיטת חיפה. כדרכם של הבוכרים, שתיבלו את שיחותיהם בסיפורים, במשלים ובפתגמים, שבהם העבירו

ערכים חינוכיים לילדיהם, למשפחתם ולסובבים אותם, אוזניה של עירית היו קשובות לאוצר הפתגמים הבוכריים, אגרה אותם בשקידה לאורך שנים הרבה, מתוך אהבה עזה. היא חיפשה לפתגמים הבוכרים מקבילות במקרא, במשנה ובתלמוד, שהם תחומי ההתמחות של האישה המלומדת הזאת. ההתמודדות שלה עם התעתיק הבוכרי והוספת ניקוד בעיניי הוא מעשה נסים, שחוללה יחד עם שותפיה לעבודת הפענוח ובראשם בעלה השופט אהרן אמינוף.

הנה כמה דוגמאות מהאוצר הנפלא הזה:

דַּאֲרְבוּזָהּי מְרַגְיָה – מרגי-ג'ו

שָׂאוּ וְגָדוּ בְרוֹנָאֵר!

בשערי המוות – מלך ואביון – שווים.

דַּרְאֲכְתִי קְאֵץ' - רו-ס נְ מְשׁו!

עץ עקום – לא יתיישר.

טַוּוּאֲקִי שִׁיקְאֲסָטָה – יַאֲקִי נְ מְשׁו!

צלחת שבורה – לא תשוב להיות שלימה

וכך פתגם רודף פתגם, עם הסברים מלומדים והשוואה עם מקורות עבריים.

הפתגמים עברו גלגולים עם השיירות על דרך המשי במרחב האיראני ובכל תחנה קיבלו נופך אחר ולעתים גם משמעות אחרת ולעתים גם ניב שונה. בשכונת הבוכרים התכנסו מדי שבת כל דוברי הפרסית על ניביה השונים ומספר הסיפורים השכונתי מולא רפאל יהושע-רז סיפר בשבת בין מנחה למעריב את סיפוריו מול בית כנסת בבא תמא. מאזינו השתתפו ברב-שיח והוסיפו פתגמים משלהם - פרסים, בוכרים ואפגנים. חשוב לזכור שלא אחת המוטו של הסיפור, או הפואנטה, מובאים בצורת פתגם. הנה פתגם בגנות נשים בוגדניות (עמ' 16) בקהילה שבה הנשים הבוכריות נחשבות

קאיוואנו – נשות חיל בכל מובן. וכך אומר הפתגם שאותו
כתבו גברים רעים:

דְּרָאֲכָטִי מֵאֲקָרִי זֵן סֵאֵת יִרְשָׁה דוֹרָה

פְּלֵאֲקֵי אִזְ דְּסָטִי זֵן אֲנִדְשָׁה דוֹרָה

עץ מזימותיה של אישה – מאה שורשים לו.

מכה של אישה משאירה סימנים. [ואולי מותירה צלקות]

בספרי 'תפוח מעץ הדעת – חמישים סיפורי-עם מאפגניסטן
מפי מולא רפאל יהושע רז' הבאתי את הסיפור 'עץ תככים
לאישה ושורשים לו מאה'.

מעשה באישה נכלולית וערמומית המצליחה להוליך שולל
גברים חכמים ונבונים בסדרה של מעשי מרמה ומצליחה
להתחמק מכל עונש. בסיומו של הסיפור אומר ראש השיירה
על אותה אישה:

עץ תככים לאישה

ושורשים לו מאה.

הצלף עליה בשוט

הכאב הוא כאבו של השוט.

137 פתגמים מופלאים מתוך מאות רבות שרווחו בקרב יהודי
בוכרה הם תענוג צרוף. מי שהניב הבוכרי מתגלגל על לשונו
הנאתו כפולה ומכופלת.

המפעל החינוכי והספרותי של ד"ר עירית אמינוף שאותו
הובילה עם שותפיה משאירה בידינו ובידי בני העדה
לדורותיהם נכס שלא יסולא בפז, המביא את רוח האבות
והאימהות ואת חכמתם הרבה, את רוח המוסר ודרך ארץ
שהיו אופייניים להם.

ילד שלא נהג כשורה בבית או בבית-ספר קיבל מכות מהמורה
או מאבי הילד בקורבז' – רצועת עור. לעומתם, מורים והורים
חכמים לא היכו את הילד אלא סיפרו לו סיפור, משל ופתגם
עם מוסר השכל. כך הצליחו לרתק את הילד והשיגו ממנו
עשרת מונים. לפי הכלל: חוּשְׁךָ שְׁבֵטוּ שׁוֹנֵא בְּנוּ וְאֶהְבוּ שְׁחָרוּ

מוֹסֵר. ספרה של עירית אמינוף הוא ספר אהבה לשוחרי סיפורים ופתגמי מוסר. הספר מרתק ויפה להפליא בפורמט אלבומי ומעוצב להפליא. ספר חובה על מדף הספרים.

ד"ר עירית אמינוף-מְלִבְרֶגֶר, נולדה בירושלים להורים יוצאי פולין. היא סופרת וחוקרת המקרא, התלמוד ומחשבת ישראל. מרצה במכללות. נושא הדוקטורט שלה: 'דמותם של עשו ומלכות אדום בספרות המדרש והתלמוד בארץ ישראל בתקופת התנאים והאמוראים', שיצא גם כספר.

לזכותה של עירית עוד שורה של ספרים ומאמרים רבים במגוון תחומים.

נעשה עכשיו אתנחתא מוסיקלית ונזמין את הזמרת מנוחה דהן - לבית משהיוב - או: משהיוף:

תודה על שירתך.

ועכשיו רבותי היקרים, הערב מגיע לשיאו... תעלה ותבוא כלת הערב, האחת והיחידה, ד"ר עירית מְלִבְרֶגֶר-אמינוף, עירית היא בת ירושלים והגיחה לעולם בהדסה שעל פסגת הר הצופים. הבוכרית הזאת, במרכאות כמובן, היא בת להורים חלוצים שעלו ארצה בשנת 1933 מפולין ומרוסיה הלבנה (בלרוס). הוריה הקימו את ביתם בירושלים, בקצה המערבי של רחוב דוד בשכונת הבוכרים, מה שקראנו פעם 'תל-ארזה'. חניכת 'השומר הצעיר', בוגרת הלידה – התיכון שליד האוניברסיטה העברית. בילדותה הייתה רקדנית בלהקת 'הורה' המקורית ולמדה בלט אצל המורה הידועה רינה ניקובה. ובסוד נגלה לכם, שהיא גם גילתה כישרון משחק בתיאטרון 'אורים' לנוער מייסודה של יקירת ירושלים דניה לוין. עירית אמינוף היא בוגרת ומוסמכת האוניברסיטה העברית בהצטיינות ובעלת תואר דוקטור מטעם אוניברסיטת ויקטוריה במלבורן שבאוסטרליה. שירתה בצה"ל.

עירית נשואה לשופט אהרן אמינוף ומי שהיה סגן נשיא בית המשפט המחוזי בנצרת. אם לשלושה: הראל, הגר ואיתמר, סבתא לארבעה: ירדן, יונתן, סיני ותבור. כן ירבו! פרסמה עד כה 7 ספרים. הערב אנו מציינים את ספרה השמיני את אוצר הפתגמים הבוכרים. אנו מאחלים לה בשמכם המשך יצירה פורייה. הבה נשמע מפיה על הספר, על דרך העבודה ועל הקשר שלה לעדה הבוכרית. בבקשה עירית.

בבקשה ד"ר עירית מְלִבְרָג-אמינוף

תודה לעירית על דבריה המאלפים.

לא נוכל לסיים את הערב המיוחד הזה מבלי לשוב ולהזכיר את חברנו ד"ר שלמה חיזק, שנפרד מאתנו לא מכבר. ההתייחסות לאוצרות החכמה של יהודי בוכרה היא נר זיכרון לנשמתו של איש יקר.

לקראת סיום, אני רוצה להודות לנשיא ברית יוצאי בוכרה ולהודות לך ד"ר עירית מלברג-אמינוף על הדברים המאלפים ולהודות לאנשי בית אב"א על ארגון הערב. אחרונים חביבים, תודה לקהל היקר שלקח חלק בערב קסום זה. לילה טוב.

נסיים את הערב המקסים הזה בשירתה של מנוחה דהאן לבית משהיוף.

ערב טוב. הספר מוצע לבאי הערב הזה בהנחה גדולה.